

دوشنبه ۱۷ شهریور ۱۴۰۴ ● شماره ۸۸۳۰

irannewspaper.ir ● irannewspaper

عکس: مجید نورانیان

کاظمی، معاون وزیر دادگستری از فعالیت های وزارتخانه برای تأمین حقوق کودکان می گوید

افق روشن آینده کودکان ایرانی

گفت وگو

سمیه افشین فر

گروه اجتماعی

سال ۱۳۷۲ با تصویب مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حقوق کودک ملحق شد؛ همچنین در سال ۱۳۸۸ با تصویب دولت، وزارت دادگستری به عنوان مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک فعالیت خود را آغاز کرد. بعد از آن همه امور مربوط به کنوانسیون حقوق کودک در اختیار این نهاد قرار گرفت. مرجع ملی متشکل از یک شورای هماهنگی است که ریاست آن با وزیر دادگستری و مسئولیت هماهنگی شورا و پیگیری مصوبات آن با دبیر مرجع ملی است. در مورد اقدامات این مرجع در دولت چهاردهم و چشم‌انداز آینده حقوق کودکان در کشور با سیدعلی کاظمی معاون وزیر دادگستری و دبیر مرجع ملی حقوق کودک گفت‌وگو کرده‌ایم.

در ایران چند قانون درباره حقوق کودکان وجود دارد؟

قوانین و مقررات و اسناد مختلف متعددی در موضوعات مربوط به اطفال و نوجوانان وجود دارد. فکر می‌کنم تعداد آنها به بیش از ۳۰۰ مورد می‌رسد.

برخی از این قوانین داخلی هستند، که تمام یا بخشی از آنها به حقوق کودکان اختصاص یافته است. مثل قانون مدنی، قانون مجازات اسلامی و قانون حمایت از اطفال و نوجوانان.

برخی اسناد بین‌المللی هستند که آنها هم با اسناد عام هستند که در بردارنده مقررات مربوط به کودکان هستند، مثل میثاق حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون حقوق معلولان و کنوانسیون وضعیت پناهندگی یا اسناد خاص اطفال و نوجوانانند مانند کنوانسیون حقوق کودک. یک گروه دیگر اسناد بالادستی مصوب شوراهای عالی است. مانند سند ملی حقوق کودکان و نوجوانان، سند

عدم کفایت قانون وجود دارد. بنابراین به فرض اجرای کامل هم نمی‌توانیم در نتیجه کامیاب باشیم. مسأله دیگر اجرای قوانینی مثل قانون حمایت از اطفال و نوجوانان است که نیاز به تغییر رویکردها و فرآیندها و ساختارها دارد. در هر گوشه کشور که این اتفاق افتاده شاهد نتایج درخشانی بوده‌ایم ولی هنوز در برخی استان‌ها و شهرها این چرخش رویکردی ایجاد نشده است.

موضوع دیگر ارتباط گسترده مسأله کودکان با خانواده، جغرافیا، فرهنگ و اقتصاد است. در استان‌هایی که ضریب جینی مناسب ندارد، از سرانه رفاهی مناسبی برخوردار نیستند، یا تغییرات اقلیمی برای آنها مشکل‌ساز شده است، پیاده‌سازی قوانین و مقررات نیاز به حجم بالایی از منابع انسانی و مادی دارد. برای این اساس باید گفت به رغم که اتفاق افتاده، هنوز راه بسیاری در مسیر تدوین و تکامل قوانین مربوط به اطفال و نوجوانان و تحقق مناسب حقوق آنها داریم.

آیا قوانین مربوط به کودکان دارای ضمانت اجرایی هستند؟ اگر نه چگونه می‌توان دستگاه‌ها و افراد را ملزم به اجرای قوانین مربوط به کودکان کرد؟

به نظرم ضمانت اجرای قوانین حوزه کودکان به چند دسته تقسیم می‌شود؛ نخست ضمانت اجراهای کیفری مربوط به مردم است که قوانین را رعایت نکنند. در این زمینه معمولاً از طریق جرم‌انگاری رفتارهای ناقض حقوق کودکان با متخلفان برخورد

می‌شود. مثل جرم‌انگاری سقط جنین عمدی، عدم اعلام واقعه ولادت، عدم اخذ اسناد سجلی، عدم ثبت‌نام در مدرسه، بهره‌کشی، بی‌توجهی و سهل انگاری و...

دسته دیگر از ضمانت اجراهای کیفری مربوط به اشخاصی است که در حوزه کودکان مورد اعتماد قرار گرفته و قدرتی به آنها تفویض شده و از آن سوءاستفاده می‌کنند؛ مثلاً کارکنان دولت یا مؤسسات خصوصی عهده دار امور عمومی یا شغلاتی مثل پزشکان که مرتکب جرایم علیه کودکان شوند. مهم‌ترین چالش ضمانت اجرا برای دستگاه‌هاست که وظایف خود را انجام نمی‌دهند. در این خصوص

قانون‌محران اقلیمی برای اطفال و نوجوانان جزو معدود قوانینی است که در ماده ۲۷ ضمانت اجرای انضصال از خدمت برای مدیران و کارکنان متخلف در نظر گرفته است و ترک فعل مدیران را جرم‌انگاری کرده است.

در کنار ضمانت اجراهای کیفری، نظارت بر اجرای قوانین هم نوعی ضمانت اجراست که برجسته‌ترین نمونه آن نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر اجرای صحیح قوانین است. سازمان در سال‌های اخیر در زمینه قانون جوانی جمعیت پیگیری‌های مستمری داشته است. مجلس شورای اسلامی نیز ابتراهای نظارتی متعدد از تذکر و سؤال تا تحقیق و تفحص و استیضاح در اختیار دارد.

مرجع ملی حقوق کودک چه اقداماتی در حوزه کودکان کار و خیابان

انجام داده است؟

مرجع ملی در حوزه کودکان کار و کودکان در موقعیت خیابان، فعالیت‌های زیادی انجام داده است؛ یکی اصلاح آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان که شامل تعریف کودک کار و خیابان، اصلاح فرآیند حمایت از کودکان کار در موقعیت خیابان و تقویت خانواده محوری در حمایت‌هاست. همچنین طرح حمایت اجتماعی همه‌جانبه فعال از کودکان در موقعیت خیابان و برگزاری کارگاه هم‌اندیشی نظام حمایت از اطفال و نوجوانان، از آن جمله است. همکاری با دادستانی، شهرداری و بهزیستی و سایر دستگاه‌های مرتبط برای اجرای طرح شناسایی و حمایت از کودکان در موقعیت تهران و اجرای طرح حمایت نقدی نسبت به هزار و ۴۰۰ کودک در موقعیت خیابان در شهر تهران به منظور اصلاح فرآیندهای حمایت در خانواده کودکان در موقعیت خیابان از جمله اقدامات انجام شده، بوده است. همچنین طرح پرداخت نقدی با مداخله اجتماعی مکمل برای حمایت از کودکان در موقعیت خیابان و نیازمند حمایت با همکاری اداره کل بهزیستی استان تهران برای سال ۱۴۰۴ در دستور کار مرجع ملی حقوق کودک قرار دارد. این طرح توسط مرجع ملی حقوق کودک با همکاری صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف)، اداره کل بهزیستی استان تهران و سازمان‌های مردم‌نهاد در شهر تهران در حال اجراست. در این طرح، خانواده‌های کودکان در موقعیت خیابان، مشمول دریافت کمک‌های نقدی به همراه بسته‌های خدماتی مکمل می‌شوند. در این طرح در تهران از هزار و ۴۰۰ کودک در موقعیت خیابان اعم از دختر و پسر حمایت می‌شود. همچنین الگوی حمایت بر اساس مدل مددکاری مودی، از طریق همکاری اساتید دانشگاه، مددکاران اجتماعی و سازمان‌های مردم‌نهاد دارای توانمندی‌های لازم طراحی و اجرا می‌شود.

اگر ممکن است به طور مشخص توضیحاتی در مورد مراکز شوق زندگی ارائه فرمایید؟

مرجع ملی حقوق کودک با توجه به تجارب حاصل از اجرای طرح حمایت از کودکان در موقعیت خیابان و با مشارکت دستگاه‌های همکار با تجربه‌نگاری و شفاف‌سازی وظایف و تکالیف همه دستگاه‌ها، استانداردسازی فرآیندها و ایجاد وحدت رویه، برای حمایت از کودکان و نوجوانان در موقعیت خیابان را تهیه کرده است. همکاری در راه‌اندازی مجتمع شوق زندگی باعث برای شناسایی و حمایت از این کودکان یکی از این اهداف است. مجتمع‌های شوق زندگی با هدف فراهم‌سازی حمایت جامع از کودکان در معرض آسیب، تمرکز مداخلات اجتماعی، حمایتی و قضایی در یک ساختار بین‌بخشی و مشارکتی، تسريع روند رسیدگی به وضعیت

کودکان آسیب‌دیده و تعیین تکلیف سرپرستی آنها، پیشگیری از تکرار آسیب با توانمندسازی خانواده‌ها و آموزش مهارت‌های زندگی تاکنون در ۱۵ استان (ازجمله خراسان رضوی، تهران، گلستان، خوزستان، البرز، آذربایجان شرقی، سیستان و بلوچستان، زنجان، اصفهان، فارس و...) راه‌اندازی شده‌اند. این مجتمع‌ها با استقرار نمایندگان چند نهاد در یک محل فیزیکی مشترک اداره می‌شوند. نهادهای مستقر معمولاً شامل: قاضی دادگستری، مددکاران روان‌شناسان سازمان بهزیستی، کارشناسان اورژانس اجتماعی، پزشکی قانونی، مأموران نیروی انتظامی و پلیس اطفال، نمایندگان آموزش و پرورش و شهرداری، تشکل‌های مردمی و فعالان اجتماعی است که در قالب کارگروه‌های تخصصی، برای هر پرونده تصمیم‌گیری فوری و مشترک انجام می‌دهند.

این مجتمع‌ها برای کودکان تأثیری هم داشته است؟

در مدت فعالیت ۴ ساله مجتمع‌های شوق زندگی، نتایج قابل توجهی به دست آمده است، از جمله: کاهش میانگین زمان تعیین تکلیف واگذاری کودکان به خانواده‌های جایگزین از حدود ۲۰۰ روز به زیر ۲۰ روز در برخی استان‌ها. همکاری منسجم بین بخشی

از ۱۲۰ نیروی متخصص بین‌بخشی در قالب تیم‌های کاری در سراسر کشور. شناسایی و حمایت از کودکان در وضعیت خیابان تهران. همکاری با آموزش و پرورش برای کاهش کودکان بازمانده از تحصیل... الگوی مجتمع‌های شوق زندگی مبتنی بر هم‌افزایی نهادی کنشگرانه و بهینه‌سازی عملکرد شرکای شوق زندگی است. رمز موفقیت آن در کنار خدمات تخصصی، در حضور هم‌زمان و هماهنگ نهاده‌ها در یک ساختار منسجم است که نه تنها به حل فوری بحران‌های فردی کودکان می‌پردازد، بلکه به ایجاد تغییرات اساسی در مسیر کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک می‌کند.

وزارت دادگستری چه اقدامات بین‌المللی در راستای حمایت از حقوق کودکان انجام داده است؟

اقدامات متعددی با همکاری وزارت امور خارجه و سایر دستگاه‌های مرتبط انجام داده‌ایم. تاکنون دو گزارش ادواری کنوانسیون حقوق کودک و یک گزارش اجرای پروتکل الحاقی اختیاری به کنوانسیون در مورد فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان را تهیه و به کمیته حقوق کودک ارسال کرده و از گزارش سه و چهار کنوانسیون حقوق کودک دفاع کرده‌ایم. در سال آینده از گزارش ۵ و ۶ کنوانسیون دفاع می‌کنیم. همچنین در تهیه گزارش‌های بررسی به کنوانسیون‌های کلی علم و فناوری، نظام میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با وزرای امور خارجه همکاری کرده‌ایم. در تدوین کنوانسیون کشورهای اسلامی در زمینه حقوق کودک موسوم به

کنوانسیون حده مشارکت داشته‌ایم. در زمینه حمایت از کودکان فلسطینی دیپلماسی حقوقی فعالی را از طریق مکاتبه با مقامات ذی‌صلاح ملل متحد و برخی سازمان‌های بین‌المللی دیگر پیگیری کرده‌ایم. در تهیه برخی تقصیرهای عمومی کمیته حقوق کودک و تدوین پیش‌نویس پروتکل حق آموزش با کمیته حقوق کودک همکاری داریم. با کمیساریای عالی حقوق بشر هم رایزنی‌های داشته‌ایم.

وزیر محترم دادگستری به عنوان رئیس مرجع حقوق کودک هم در اجلاس کملیبا برای پیشگیری از خشونت علیه کودکان شرکت فعالی داشته‌اند و حقوق کودکان غزه را نیز در این اجلاس از وزرای مرتبط با حقوق کودک کشورهای شرکت کننده و مقامات ملل متحد پیگیری کرده‌اند. همکاری گسترده و مؤثر با دفتر یونیسف در ایران که فقط در یک مورد باعث حمایت از چهار هزار و ۳۰۰ کودک بازمانده از تحصیل در بهارستان و هزار و ۴۰۰ کودک در موقعیت خیابان در تهران و حمایت از هزار و ۲۰۰ کودک آسیب دیده در جنگ بررسی الحاق به کنوانسیون جنبه‌های مدنی کودک‌ربایی بین‌المللی از جمله اقدامات وزارت دادگستری دولت چهاردهم در زمینه حقوق کودک بوده است.

یک مسأله مهم در راستای استیفای حقوق کودکان آموزش حقوق کودک و اطلاع‌رسانی به افراد جامعه است، چه اقداماتی برای آن انجام شده است؟

در طی سال‌های گذشته تلاش کرده‌ایم تا با برگزاری دوره‌های آموزشی مختلف نظام حمایت از اطفال و نوجوانان، برگزاری جشنواره آرای برتر قضایی پیرامون کودکان در تماس با قانون، تولید محتوای چند رسانه‌ای حقوق کودک در قالب انیمیشن و فیلم با موضوعات حقوق کودک؛ حریم خصوصی، حقوق کودکان در دادرسی، صلحت کودکان، آموزش پیمان نامه حقوق کودک به تهیه طرح آموزش جامع حقوق کودک، قدم‌های مؤثری برای اطلاع‌رسانی به حقوق کودکان در جامعه برداریم.

چشم‌انداز حقوق کودکان را چگونه می‌بینید؟

چشم‌انداز حقوق کودک را به چند دلیل بسیار روشن می‌دانم؛ اول؛ بن‌مایه‌ها و زادمایه‌های غنی و والای حقوق کودک در آموزه‌های اسلامی و فرهنگ ایرانی. دوم؛ توجه و اهتمام به حقوق و تربیت کودک در خانواده‌های ایرانی. سوم؛ وجود قوانین و مقررات و زیرساخت‌های قابل قبول مانند نهادهای دولتی و غیردولتی و رشته‌های تحصیلی تکمیلی در زمینه حقوق کودک. چهارم؛ سرمایه انسانی بسیار متخصص در زمینه حقوق کودک. پنجم؛ اراده بهبود اوضاع کودکان در کشور همه مواردی است که افق روشن را برای آینده کودکان ایرانی نوید می‌دهد.

این رشته به کجا رسیده است؟

برای توسعه و تقویت نظام تعاملات بین دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه‌ها و همچنین با هدف بهره‌گرفتن از ظرفیت نخبگان در توسعه و پیشبرد امور اجرایی کشور، با استناد به سیاست‌های کلی علم و فناوری، نظام اداری، اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری، سند تحول دولت و نقشه جامع علمی کشور، ایجاد و راه‌اندازی رشته تحصیلی مبارزه با فساد را در قالب تفاهنامه میان وزارت دادگستری و دانشگاه علوم قضایی در دستور کار قرار داده‌ایم. طی جلسات تخصصی متعدد سرفصل‌های دروس مورد نیاز احصا و ارائه شده و برای طی شدن مراحل قانونی در فرآیند پیگیری قرار گرفته است.

در حوزه تخصصی خودتان چه برنامه‌ها و چشم‌اندازی برای آینده دارید؟

در حال حاضر تمرکز مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد، بر تدوین و تصویب آیین‌نامه بند «۱۱۳» برنامه هفتم پیشرفت در خصوص طراحی سازوکارهای لازم به منظور استاندارد داریی‌های ناشی از فساد به کشور است. همچنین ساماندهی و ایجاد بستر مشخص برای مرجع ملی و مرکزی کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته، از جمله دیگر برنامه‌های پیش روی وزارت دادگستری است.

سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، ترجمه و بومی‌سازی شده‌اند. تقسیم‌بندی حوزه‌های مفهومی مقابله با فساد مطابق با ساختار قانونی و سیاسی کشور و تعامل با نهادهای پژوهشی و آموزشی برای اجرای طرح‌های پژوهشی و آموزشی در مبارزه با فساد، یکی دیگر از اقدامات مهم در این زمینه بوده است که با پیشنهاد و طراحی بسته‌های آموزشی برای توانمندسازی نیروی انسانی و کنشگران حوزه‌های مقابله با فساد و مشارکت در نشست‌های آموزشی منطقه‌ای و بین‌المللی در حوزه‌های مقابله با فساد محقق نشست در کمیسیون اقتصادی و تشخیص مصلحت نظام و مشارکت

مهم‌ترین کاری که انجام دادیم، تهیه طرح نوجیبی و پیش‌نویس اعلامیه استفاده از ظرفیت کنوانسیون، به عنوان منبع قانونی استرداد مجرمان فساد و پیگیری مراحل اعلام رسمی و ارائه دیدگاه‌های حقوقی و فنی بود. همچنین مطالعه تطبیقی اعلامیه ۵۰ ساله عضو و مطالعه تطبیقی اسناد ملی مقابله با فساد در کشورهای مختلف اروپایی، آسیایی و آفریقایی و بهره‌گیری از بهترین رویه‌های بین‌المللی و توصیه‌های

پیش از این وزیر دادگستری پیشنهاد راه‌اندازی رشته تخصصی مبارزه با فساد داده بود؛ ایجاد

را ندارد، به همین دلیل این امکان، فرصت بسیار مناسبی را در اختیار ما می‌گذارد تا مرتکبان این جرایم را به دست عدالت سپرده و داریی‌های به‌یمنارفته ملت را به کشور بازگردانیم و به حساسیت‌ها و دغدغه افکار عمومی نیز توجه ویژه نشان دهیم. همچنین گستردگی صدور چنین اعلامیه‌ای از سوی دولت‌های عضو کنوانسیون سبب می‌شود پناهگاه‌های امن مرتکبان فساد از بین رفته و این مجرمان در فضای بین‌المللی احساس ناامنی داشته باشند. این موضوع از منظر پیشگیرانه، به مبارزه با فساد در سطح بین‌المللی نیز کمک زیادی می‌کند.

مهم‌ترین اقدامات وزارت دادگستری در مورد مبارزه با فساد چه بوده است؟

مهم‌ترین کاری که انجام دادیم، تهیه طرح نوجیبی و پیش‌نویس اعلامیه استفاده از ظرفیت کنوانسیون، به عنوان منبع قانونی استرداد مجرمان فساد و پیگیری مراحل اعلام رسمی و ارائه دیدگاه‌های حقوقی و فنی بود. همچنین مطالعه تطبیقی اعلامیه ۵۰ ساله عضو و مطالعه تطبیقی اسناد ملی مقابله با فساد در کشورهای مختلف اروپایی، آسیایی و آفریقایی و بهره‌گیری از بهترین رویه‌های بین‌المللی و توصیه‌های

سید محمد مهدی غم‌امی، دبیر مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد وزارت دادگستری در گفت‌وگو با «ایران» خبر داد

تدوین راهبرد ملی برای مقابله با فساد

گفت وگو

گروه اجتماعی / امین حسین رحیمی وزیر دادگستری دولت سیزدهم از جمله

وزارایی بود که در دولت چهاردهم نیز در کسوت وزارت دادگستری باقی ماند. رحیمی در دو دوره وزارت خود رابط خوبی میان قوه قضائیه با قوه مجریه و مقننه بوده است. اقدامات بیسپاری از جمله رایزنی‌های حقوقی، توسعه تعاملات و همکاری‌های بین‌المللی در زمینه حقوقی قضایی با سایر کشورها انجام داده است. همچنین انتقاد موافقتنامه‌های معاضدت قضایی در امور مدنی و استرداد مجرمان با کشورهای مختلف و حمایت از کودکان در موقعیت خیابان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی را دنبال کرده است. اتخاذ رویکرد تحول‌گرا و راهبردی در تعامل با نمایندگان ملت برای پیگیری لوایح و آیین‌نامه‌ها و حمایت اجتماعی از بزه‌دیدگان در جرایم و کمک‌های مالی به آسیب‌دیدگان با پرداخت دیه و خسارات و حمایت از حقوق مالکیت فکری بویژه برای شرکت‌های دانش‌بنیان از جمله دیگر اقدامات شاخص او در این وزارتخانه بوده. پررنگ شدن نقش گشت‌های نظارتی تعزیرات حکومتی در بازار، تشکیل کمیته اقدام مشترک تنظیم بازار، افزایش چشمگیر رسیدگی به پرونده‌های تعزیرات حکومتی و کاهش متوسط زمان رسیدگی به پرونده‌ها در تعزیرات را وزارت دادگستری دنبال کرده است. به همین بهانه با دکتر سید محمد مهدی غم‌امی، معاون وزیر دادگستری و دبیر مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد وزارت دادگستری در مورد آخرین اقدامات این وزارتخانه در حوزه مبارزه با فساد به گفت‌وگو پرداختیم.

درباره سند ملی مبارزه با فساد توضیح دهید؛ اینکه در چه مرحله‌ای قرار دارد و تا کتون چه اقداماتی انجام شده است؟

تدوین راهبرد ملی مبارزه با فساد یکی از تعهداتی است که طبق کنوانسیون مبارزه با فساد برعهده دولت‌ها قرار گرفته است. مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد نیز طی دو سال گذشته و در راستای اجرای قانون

توأم با عدالت، «راهبرد ملی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با فساد» (۱۴۰۴-۹۰۱۴) را تدوین کرد و در جلسه شورای مرجع ملی برای اظهارنظر و نهایی‌سازی در اختیار دستگاه‌های عضو شورا قرار داد. این سند در حال حاضر برای طی مراحل تصویب و ابلاغ به ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی ارسال شده است. طی دو سال گذشته دبیرخانه مرجع ملی با برگزاری جلسات کارشناسی و همچنین بهره‌گیری از نظرات و پیشنهاد‌های استادان، نخبگان، صاحب‌نظران، مدیران و کارشناسان ارشد دستگاه‌های اجرایی مربوط، مراکز علمی و اندیشکده‌های تخصصی و ایجاد کارگروه‌های متعدد، اقدام به تدوین پیش‌نویس راهبرد ملی کرد. علاوه بر این، مطالعات گسترده‌ای نیز برای تدوین این سند در قالب اسناد پشتیبان انجام شد که محصول بررسی اسناد، سازوکارها، رویه‌ها و تجربیات داخلی، مطالعه تطبیقی اسناد منطقه‌ای، ملی و تجارب «نهادهای ملی مقابله با فساد» کشورهای مختلف، توصیف وضع موجود، بررسی گلوگاه‌ها و موقعیت‌های فساد، شناسایی خلأهای تقنینی، اجرایی و قضایی مبارزه با فساد و گزارش‌های مرور کنوانسیون مبارزه با فساد بوده است. متن نهایی این سند در هشت فصل با عنوان راهبردهای اصلی مبارزه با فساد تصویب و تدوین و در هر فصل